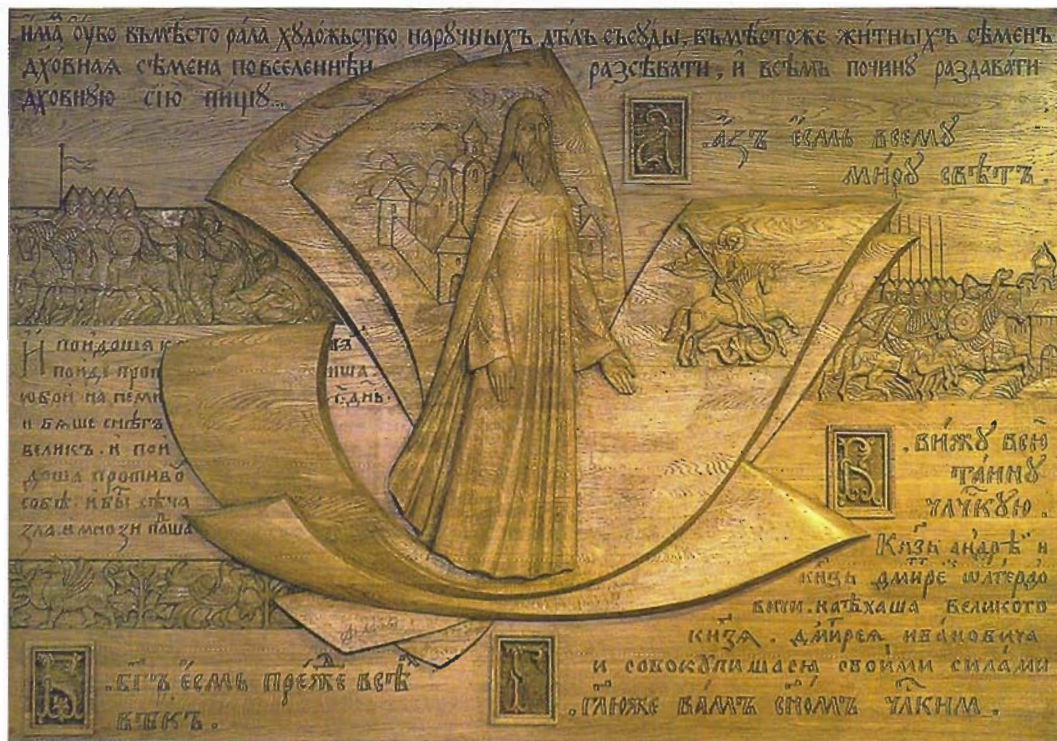

ЧУЙНАСЦЬ ТВОРЧАЙ ІНТУІЦЫІ

НАТАЛЛЯ ШАРАНГОВІЧ

У калыцавых калідорах Нацыянальнай бібліятэкі побач з жывапіснымі творамі і манументальнымі габеленамі прадстаўлены і скульптурныя рэльефы вядомых нашых мастакоў — у асноўным сярэдняга і старэйшага пакаленняў. Восем скульптурных твораў і дзесяць аўтараў (некаторыя работы зроблены ў сааўтарстве) — прадстаўніцтва іе такое вялікае, калі ўлічыць, што кола скульптараў, якія ўжо сцвердзілі сябе ў мастацтве, значна большае. Тым не менш разнастайнасць тэм і стыляў, творчых почыркаў і манер выканання прыводзіць да думкі, што адбор аўтараў для стварэння скульптурных работ у Нацыянальную бібліятэку быў вельмі дбайны і старанны. Асноўную ўвагу скульптараў распрацоўшчыкі канцэпцыі засяродзілі на нацыянальнай тэматыцы, на ўсведамленні ў мастацкім кантэксце таго шляху, які прайшла беларуская культура ад часу яе станаўлення.

А.Фінскі. Леганісец. Дрэва. 2006.

Скульптары мелі перад жывапісцамі перавагу — творы, зробленыя ў матэрыяле ў калыцавых калідорах, дзе не хапае дзённага святла і рэдка для звычайнага наведвальніка ўключаецца штучнае, выйграюць за кошт матэрыяльнай перадачы святла і ценю, рэльефнасці паверхні. Але ў той жа час менавіта перад скульптарамі стаялі самыя складаныя канструкцыйныя задачы. Задуманыя архітэктарамі інтэр'ерныя рамкі абумоўлівалі памеры работ, а яны, не варта забывацца, блізкія да манументальных. Трэба было знайсці адпаведную форму і сілуэт твора, каб ён у нечым набліжаўся паводле сваіх вонкавых характарыстык да жывапіснага палатна, меў цэльнасць, стройнасць і лёгкасць для зрокавага ўспрымання — набываў рысы рэльефакарціны. Таму многія са скульптараў выкарысталі і магчымасці спалучэння

розных матэрыялаў, скразнага сілуэта, няроўных краёў твора, што дазволіла зрокава не абмяжоўваць дзеянне, якое адбываецца на кампазіцыях, жорсткімі рамкамі прастакутніка. Мастакі павінны былі ўлічваць вагу твораў, зробленых у асноўным з бронзы (толькі У.Слабодчыкаў выбраў алюміній, А.Фінскі — дрэва, А.Заспіцкі — сімулін), і асаблівасці іх мацавання на вертыкальнай паверхні. І яшчэ адзін вельмі важны момант — акрамя прафесійнасці і адмысловай «зробленасці», рэльефы павінны былі несці на сабе вялікую эмацыйную і тэматычную нагрузку. А значыць, аўтары павінны былі распрацоўваць шматфігурныя кампазіцыі, дзе сэнс раскрываўся б не праз прыгожа пададзеную лінію або знакавую кампазіцыйную кропку, а праз класічныя прынцыпы пабудовы скульптурнага твора. Такі прынцып засноўваўся на

Л.Гумілеўскі, С.Гумілеўскі. Сказ аб Нясвіжы. Трыпціх. Бронза. 2006.

станоўчым эмацыянальным настроі, мяккай стылізацыі форм, абагульненым псіхалагізме і анапядальнасці — на чым, насамрэч, і грунтуецца сучасная беларуская акадэмічная сістэма прафесійнага мастацкага навучання. Яе асаблівасці палягаюць у прыярытэце прафесійных павыкаў над гуманітарнымі ведамі, дамінаванні лепкі над разьбой і высяканнем, перавазе інтэр'ернай пластыкі, анапядальнасці над «чыстай» выяўленчасцю.

Відавочныя высокі прафесійны ўзровень скульптараў, чые творы аздабляюць сёння бібліятэку, іх умешна знайсці ўзвужаную кампазіцыю, адпаведна задуме вырашэння тэмы. Стылістыка работ розная, у кожнай адчуваюцца пластычныя асаблівасці пэўнага аўтара. А воль мэта — данесці да гледача задуманы вобраз у яго максімальнай завершанасці, выкарыстанне пластычных і дэкаратыўных магчымасцей матэрыялаў у дасягненні гэтай задачы — аб'ядноўвае ўсе работы ў адзіны выяўленчы шэраг.

Безумоўна, за апошнія два дзесяцігоддзі значна зрушыліся гістарычныя акцэнтны, але ў рэльефах для бібліятэкі захавалася запатрабаванасць параднага, гістарычнага, жанравага партрэта. Прычым героямі работ становяцца дзеячы мінулых эпох, якія сталі папулярнымі на хвалі інтэрэсу да гісторыі краіны, яе культуры, знакамітыя літаратурныя персанажы. Пра гэта сведчыць рэльеф Паўла Лука «Дрэва прыгожага беларускага пісьменства», дзе мастак занатаваў пазнавальны вобраз Францыска Скарыны, а таксама выявіў у медальёнах-пладах гэтага дрэва герояў літаратурных твораў — Бандароўну, дэда Антося, слудкую ткачыху і г.д. Аляксандр Батвінён і Аляксандр Чыгрын абралі для ўвасаблення вобразы паэмы «Сымон-музыка», а заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Андрэй Заспіцкі пераклаў Гусяра — постаць з класічнай паэмы Я.Купалы — на рэаліі ваенных трагедый апошняга стагоддзя. Прычым мастакам збольшага ўдалося перанесці ў свае творы індывідуальнасць абраных аб'ектаў, хоць яны і не здолелі цалкам пазбегнуць агульнай для сённяшняй пластыкі тэндэнцыі стылізацыі вобразаў, звездзенай да свосасаблівага мастацкага штампу (самавіты вобраз, задумены выраз твару і г.д.).

Яшчэ адна тэндэнцыя ў сучаснай беларускай скульптуры — змена танальнасці: ад парадна-мажорнай да філасофскай, разважлівай, нават калі работа рашаецца не столькі манументальнымі, колькі дэкаратыўнымі сродкамі. Трыпціх «Сказ аб Нясвіжы» народнага мастака Беларусі Льва Гумілеўскага, зроблены ў сааўтарстве з сынам Сяргеем, кідаецца ў

вочы ўяўнай лёгкасцю дэкаратыўнай пабудовы кампазіцыі. Уражанне падтрымліваюць шматлікія атрыбуты Сярэднявечча. Пэўная казачнасць, скамароства ўдала скарыстаны мастакамі для таго, каб зацікавіць гледача, прыцягнуць яго ўвагу. Захаваўшы эффект своеасаблівай «кірмашовасці» — мяккі гумар цэнтральнай кампазіцыі, рэльефы рантоўна цалкам інакш раскрываюцца перад гледачом сур'езнасцю тэм і іх вырашэння ў левай і правай частках работы. Узважаючая

С.Бандарэнка. Песня пра зубра. Бронза, камень. 2006.

сцэна палявання са знакамітага падання аб назве горада Нясвіжа падтрымліваецца шматфігурнай кампазіцыяй друкарні Сымона Буднага, якая вызначаецца класічнымі прынцыпамі пабудовы, увагаю да кожнай з постацей і іх партрэтных характарыстык.

Дарэчы, сцэна палявання сустракаецца ў рэльефах Нацыянальнай бібліятэкі неаднаразова. Сяргей Бандарэнка, шукаючы адпаведнае адлюстраванне знакамітага твора М.Гусоўскага «Песня пра зубра», звярнуўся да апісанняў і расповедаў пра паляванне. Размясціць на сцяне рэльеф вагою ў 600 кілаграмаў можна было, толькі абраўшы для рабо-

А.Батвінён, А.Чыгрын. Сымон-музыка. Бронза. 2006.

ты прычыш мазаікі: часткі бронзавых рэльефаў з постацімі паляўнічага, сабак, дух зуброў, сокала і выявай мяча ў цэнтры, як сімвала магутнасці і неўміручага майстэрства копінікаў той эпохі, мастак спалучыў у адно цэлае з дапамогай накладзеных паверх бронзы кавалкаў каменя. Гэты камень мае спецыфічную структуру, падобную да натуральнага малюнка, які стварае ілюзію дрэў, травы, праменьчыкаў святла і г.д. Для беларускай скульптурнай пластыкі апошняга дзесяцігоддзя характэрна такое спалучэнне розных матэрыялаў у адной рабоце. Бронза, сілунін, дрэва ў адной плоскасці з паіраваным каменем часта даюць нечаканыя дэкаратыўныя эфекты.

У рэльефах Нацыянальнай бібліятэкі знайшла сваё адлюстраванне яшчэ адна выразная тэндэнцыя сучаснай беларускай пластыкі — выкарыстанне магчымасцей самога матэрыялу, які сваёй структурай, колерам, пластычнымі асаблівасцямі вызначае выразнасць вобразаў нароўні з кампазіцыяй, будовай ці стылістыкай вырашэння партрэтных характарыстык. Гаворка ідзе пра работы Аляксандра Фінскага «Летапісец» (дрэва) і Уладзіміра Слабодчыкава «Восеньскія святы» (алюміній).

А.Фінскаму ўдалося перадаць адчуванне цёплага, жывога дрэва, і гэта асабліва ярка бачна ў кантрастных супаставленнях з іншымі скульптурнымі матэрыяламі, а таксама жывапіснымі палотнамі і манументальнымі габеленамі. Малюнак тэкстуры дрэва, тон чыстай драўніны вызначылі сутнасць задумы аўтара. Выбраны матэрыял — надзвычай шчыльнае, светлага колеру дрэва з прыгожай фактурай — выдатна падыходзіць для ўвасаблення асацыяцый на тэму летапісных кніг; іх

зместу і ілюстрацый. Натуральнасць фактуры дрэва падкрэсліла адчуванне старажытнасці, закладзенае мастаком у выяўленні арнаментальных фрагментаў, стылізаваных як малюнкі летапісных кніг, у вайсковых кампазіцыях, у абрысах купалоў старажытнага храма, у паставе і адзенні галоўнага героя рэльефа — манаха-перапісчыка. Кніжныя старонкі, падобныя на ветразі карабля, яднаюць у адно цэлае складаную, але вельмі лагічна выбудаваную кампазіцыю, дадаюць ёй дынамічнай выразнасці.

Работа У.Слабодчыкава «Восеньскія святы» зроблена з алюмінія, аднаго з любімых матэрыялаў мастака. У будынку, дзе пераважаюць светлыя, сучасныя інтэр'еры, а ў акантоўцы — шмат металу, яна ўспрымаецца вельмі дарэчы. У рабоце мастак выкарыстаў тэхніку скразнога рэльефу. Калідоры, дзе вешаны творчыя працы, авальныя, праходы не надта шырокія. Для таго, каб саму выяву аддзяліць ад плоскасці, каб работа не ўспрымалася цяжкой і грувасткай, гэтая тэхніка якраз да месца. «Восеньскія святы» — трыпціх, які мае цэнтральную частку і бакавыя. У цэнтры кампазіцыі — дрэва, якое можна інтэрпрэтаваць парознаму. Дрэва жыцця, райскі сад з яблыняй, дзе апынуліся Ён і Яна. І ўсе жывыя істоты нейкім чынам звязаны з гэтым дрэвам.

У тэхніцы скразнога рэльефа працаваў таксама творчы тандэм Аляксандр Батвінён — Аляксандр Чыгрын. Бронзавы «Сымон-музыка» стылізаваны як класічны ўзор знакамітай беларускай драўлянай праразной разьбы. Аўтары заклалі ў свой твор многа візуальнай інфармацыі. Узорная рама, дзе спляліся ў адзіны арнамент раслінныя матывы, яблык, каласы, васількі, дзе натуральна прысутнічаюць выявы пёўнікаў, курачак і куранятак, акаймляе постаці хлопца са скрыпкаю і дзяўчыны з хустачкаю. Кожная дэталі прапрацавана вельмі

дбайна, што вяртае нас да пластыкі і выяўленчай мовы сярэдзіны ХХ ст.

Ярка выяўленая архітэктоніка саступіла месца камернаму рашэнню (не зважаючы на манументальныя памеры) твора ў скульптурным рэльефе

П. Лук. Дрэва прыгожага беларускага пісьменства. Бронза. 2006.

Сяргея Логвіна «Папараць-кветка». Тут адбылася стылізацыя форм, іх вельмі далікатная манументалізацыя, алегарычнасць такой, здаецца, відавочнай натуралістычнай выявы. Магчыма, рэльефу не хапае пераканаўчай моцы, амаль графічная пластыка ліній зніжае жыццёвую напоўненасць твора. Думаецца, вельмі сціслыя тэрміны выканання не дазволілі скульптару (ды і ўсяму аўтарскаму калектыву скульптараў) больш глыбока і рупліва падысці да распрацоўкі тэм.

Але галоўнае мастакі здолелі перадаць: гэта адмова ад павучальнасці на карысць эмацыянальнасці, зварот не да калектывнай памяці былых пакаленняў, а да вобразнага мыслення індывідуальнага глядача, выдатнае валоданне рознымі тэхнічнымі прыёмамі, удалае выкарыстанне цытат і алегорый у трактоўцы тэм, стрыманая натуралістычнасць на фоне стылізацыі. Скульптары не проста занатоўваюць выяву, яны тлумачаць яе, фіксуюць сутнасць жыцця мінулага і сучаснага, абавіраючыся на акадэмічную традыцыю. У работах спалучаюцца прафесійныя напрацоўкі і чуйнасць творчай інтуіцыі, і гэта адпавядае складанасці сучаснага кантэксту, багаццю яго сэнсавых адценняў і варыянтаў прачытання.

А.Заспіцкі. Гусляр. Сілунін. 2006.